

Владислав Бітковський – археолог, пам’яткоохоронець, на даний час – військовослужбовець Збройних сил України. Сфера наукових інтересів: археологічні культури пізньоримського часу, пам’яткоохоронна справа, розробка історико-архітектурних планів, опорних, популяризація культурної спадщини.

Валентин Собчук – молодший науковий співробітник ДП «НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України. Наукові інтереси пов’язані з популяризацією та захистом археологічної спадщини Центральної України, а також розробкою та впровадженням дієвих механізмів співпраці з органами місцевого самоврядування у питаннях охорони та використання археологічної спадщини.

Олексій Пробийголова – кандидат історичних наук, заступник директора ДП «НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України. Наукові інтереси: археологія доби бронзи Східної України, рятівні дослідження в зоні новобудов.

Видання здійснене в рамках проекту «Посилення спроможності професійної спільноти задля адвокації археологічної спадщини України» за підтримки

УКРАЇНСЬКИЙ
КУЛЬТУРНИЙ
ФОНД

Методичні рекомендації щодо охорони та використання археологічної спадщини

Укладачі:

В. Бітковський, В. Собчук, О. Пробийголова

Археологічна спадщина і ОТГ

СПІЛКА
АРХЕОЛОГІВ
УКРАЇНИ



Терени України настільки багаті на об'єкти археологічної спадщини, що мабуть немає жодної громади, на території якої не було б тих чи інших решток життєдіяльності давньої людини. Інформація, що наведена нижче, призначена для об'єднаних територіальних громад, місцевих фахівців з охорони культурної спадщини тощо. Основною її метою є роз'яснення нових обставин в умовах утворення об'єднаних територіальних громад. Зазначимо, що з утворенням ОТГ саме відділ культури цієї ланки перебирає функції органу охорони культурної спадщини. Отже і несе відповідальність за археологічні пам'ятки.

Що таке археологічна спадщина?

Фізичні параметри

Об'єкт археології – це шар ґрунту (т. зв. культурний шар), що має площу та глибину (іноді й висоту). Він може включати надземні споруди (насипи курганів, захисні вали городищ тощо), а також підземні об'єкти, інші рештки життєдіяльності людини та пов'язаний з ними рухомий археологічний матеріал (знахідки).

Юридичні параметри

За статусом, об'єкт археології може бути пам'яткою *національного значення, місцевого значення, щойновиявленим* об'єктом культурної спадщини. Закон, зокрема, згадує про *об'єкти археології, які можуть бути виявлені і підлягають захисту так само як і всі інші*. Пам'ятки національного та місцевого значення мають облікову документацію, згідно з якою чітко визначено фізичні межі пам'яток, їх стан на момент виявлення, структуру, відповідальність за їхнє збереження. Статус пам'ятки накладає суворі обмеження не тільки на територію самої пам'ятки, а й на використання ділянок навколо неї. Зокрема, пам'ятка археології (а отже і поверхня ділянки, і її надра) може перебувати лише у державній власності. Всі пам'ятки мають бути паспортизовані. Має проводитись регулярний

моніторинг їхнього стану. Якщо такі обмеження не відображені у містобудівній та землевпорядній документації, в інтересах адміністрації об'єднаної громади якнайшвидше їх туди внести.

Всі пам'ятки археологічної спадщини мають бути внесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Водночас закон відносить до пам'яток також ті об'єкти, які були взяті на облік згідно з попереднім законодавством. Щоправда, отримати його у вільному доступі зараз неможливо через технічні причини. Але за відповідним запитом Ви можете отримати від обласного органу охорони культурної спадщини повний перелік пам'яток культурної спадщини, що розміщуються на території Вашої громади.

Щойновиявлені об'єкти культурної спадщини – це науковими методами виявлені об'єкти (зокрема археології), щодо яких встановлено приблизні межі та історико-культурну цінність, однак ще не створено паспорт та не уточнено межі та потужність (глибину), остаточний статус (національного, чи місцевого значення). Охороняються вони так само, як і пам'ятки. Тільки щодо них не розроблено основних облікових документів, їх не внесено до Державного реєстру, відповідальність за збереження повністю лежить на місцевих органах охорони культурної спадщини (відділу культури ОТГ, якщо такий є). Слід зазначити, що це тимчасовий стан об'єкта. До внесення в Реєстр об'єкт входить до переліку щойновиявлених об'єктів культурної спадщини, що складається та зберігається в обласній державній адміністрації.

Візуальне обстеження території з метою локалізації археологічних пам'яток автоматично не забезпечує максимального врахування археологічного потенціалу місцевості. Згідно ст. 36 Закону України «Про охорону культурної спадщини» «Якщо під час проведення будь-яких земляних робіт виявлено знахідку археологічного або історичного характеру, виконавець робіт зобов'язаний зупинити їх подальше проведення і протягом одного дня повідомити про це відповідний орган місцевого самоврядування, на території якого проводяться земляні роботи».

Що таке охорона археологічної спадщини?

Що треба робити:

Території, що беруться під охорону. Всі об'єкти та пам'ятки археології мають зони охорони навколо території об'єкта (або окремо встановлені, або автоматично визначені, на підставі ДБН Б 2.2-2:2008). Тут не забороняється будь-яка діяльність, а лише накладаються певні обмеження. Також до територій, що підлягають охороні, можна віднести заповідні території, зони охоронюваного археологічного культурного шару різної категорії, історичні ареали, охоронні зони історичних та архітектурних пам'яток. Тут так само лише накладаються обмеження на діяльність. При тому, чим краще розроблена містобудівна та земельна документація на землі історико-культурного призначення, чим краще проведені дослідження, тим легші обмеження і тим менші території вони займають. Це відбувається за рахунок уточнення меж та загроз цілісності об'єктам археології. Якщо на великій території виявлені знахідки археологічного характеру чи фрагменти культурного шару (шару ґрунту з ознаками життєдіяльності людини у стародавні часи), вся ця територія так чи інакше буде віднесена до зони охорони. У процесі археологічного обстеження на ній буде виділено окремі пам'ятки чи об'єкти, що звільнить ділянки між ними від обмежень у використанні.

Що не треба робити:

Загрози об'єкту археологічної спадщини. Загроз археологічній спадщині надзвичайно багато. Адже структура таких об'єктів вкрай нестабільна. Основна частина загроз пов'язана із земляними роботами, порушенням поверхні та структури ґрунту – чим глибше, тим значніше пошкодження.

Господарство – найчастіше об'єкти археології зазнають пошкоджень від різних видів господарювання. Промислове та сільськогосподарське використання території, навіть без нового будівництва, призводить до непоправних втрат. Адже пов'язане зі створенням великої кількості ям, регулярною рекультивацією території, прокладанням комунікацій, забрудненням територій тощо. Облаштування скотарських комплексів також пов'язано зі значними зміщеннями ґрунту, налагодженням відтоків та накопичувачів, що призводить до порушення структури ґрунту навіть там, де землю не копали. Видобуток копалин, як і облаштування берегових

ліній часто призводить до швидкого і повного знищення пам'ятки внаслідок переміщення значних пластів землі. Оранка не завдає такої шкоди культурному шару. Але слід зазначити, що глибока (глибше 40 см) оранка також руйнує об'єкти археології, також часто під загрозу потрапляють кургани, послідовне розорювання, або підрізання з боків призводить до їхнього зникнення.

Забудова – в даний час один з основних руйнуючих факторів. Адже багато пам'яток, особливо середньовічних та модерних, сконцентровано на території населених пунктів. Однією з перших ознак розвитку населеного пункту виступає будівництво нових споруд – житлових, промислових, адміністративних. У процесі спорудження котловану знищується культурний шар та окремі об'єкти, порушується цілісність археологічних комплексів. Значна територія страждає від прокладання комунікацій. Така ситуація зазвичай – результат нерозробленої або неякісної містобудівної та земельнопорядкової документації. Будь-яка перешкода на шляху виникнення нової будівлі сприймається як зайве зволікання. Але ми маємо розуміти, що будівництво частіше за все заборонити неможливо. Проведення археологічних розкопок та нагляду при будівництві не надто обтяжить кошторис, але залишить ситуацію у межах законності та дозволить зберегти, принаймні, інформацію щодо стародавніх споруд, об'єктів та подій на території будівництва. Дії по невірному використанню чи недотриманню вимог пам'яткоохоронного законодавства підпадають під Статтю 92 Кодексу України про адміністративні правопорушення, який визначає адміністративну відповідальність за порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини, зокрема, за:

- ухилення від підписання охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини;
- порушення режиму використання пам'ятки культурної спадщини;
- порушення режиму історико-культурного заповідника чи історико-культурної заповідної території;
- проведення ремонтних, реставраційних, реабілітаційних робіт на пам'ятці культурної спадщини, зміна призначення пам'ятки культурної спадщини, її частин та елементів, здійснення написів, позначок на ній, на її території та в її охоронній зоні без письмового дозволу відповідного органу охорони культурної спадщини.

Грабіжництво – ще один важливий чинник. Одним із різновидів грабіжництва є так званий любительський металопошук археологічних речей. Адже відповідно Закону всі об'єкти археології, відтак і всі рухомі предмети, що походять із таких об'єктів, належать народу України. І вони ніяк не можуть законним шляхом потрапити у приватну власність. Це стосується не тільки пам'яток, що стоять на обліку, а й усіх об'єктів археології. Випадково виявлені предмети можна передавати до краєзнавчих та історичних музеїв, Інституту археології НАН України, органів охорони культурної спадщини, але торгувати власною історією, водночас руйнуючи цілі пласти невідновлюваної інформації щодо минулого людства заради наживи чи розваги, – це незаконно і аморально. Такі дії є кримінальним злочином відповідно до ст. 298 Кримінального кодексу України.

Пам'яткоохоронні заходи та інструменти

Облік – важливий інструмент охорони культурної спадщини. Поділяється на створення блоку облікової документації, супутньої документації, ведення переліків.

Облікова документація – паспорт – створюється обов'язково на всі пам'ятки місцевого та національного значення. Облікова картка пам'ятки – створюється на всі пам'ятки та щойновиявлені об'єкти культурної спадщини, містить короткі дані щодо пам'ятки чи об'єкта (місце розташування, межі, фотофіксація, автор, дата тощо). Складаються відповідно Наказу Міністерства культури України № 941/33912, від 19 серпня 2019 р., кандидатом наук (доктором філософії), на національні пам'ятки – науковою установою, а на місцеві – науковою чи громадською організацією. Облікова документація зазвичай створюється на замовлення місцевої адміністрації (ОТГ). Всі пам'ятки та об'єкти мають бути паспортизовані для кращого збереження та спрощення їхнього використання.

Ведення переліків. На рівні ОТГ чи відділу культури сільської, селищної, міської ради необхідно створити та постійно доповнювати перелік пам'яток та об'єктів (зокрема археології) всіх категорій – місцевого, національного значення, щойновиявлених об'єктів, пропонувані. Таким чином, необхідно призначити відповідальну за переліки особу і ініціювати перевірку юридичного стану пам'яток щонайменше один раз на рік.

Переліки мають відповідати таким документам – Перелік щойновиявлених об'єктів культурної спадщини (у відділі культури ОДА), Реєстр пам'яток культурної спадщини місцевого та національного значення (у центральному органі охорони культурної спадщини – зараз Міністерства культури та інформаційної політики).

Супутня документація – охоронні договори – на пам'ятки археології та супутні пам'ятки (архітектури, історії тощо), може укладатися з користувачами відповідно до Порядку укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини (Постанова КМУ №1768, від 28.12.2001 р.). Межі та режими використання зон охорони пам'яток – окремий науково-проектний документ, що складається на пам'ятку. Він може бути замовлений у архітектурної установи (майстерня, бюро, інститут), що має відповідну ліцензію (ДБН Б.2.2-3:2012). Завдяки йому визначаються прив'язані до координатної сітки межі пам'ятки та режим використання її території. Це допомагає точно визначити межі охоронних зон та режим використання території в цих зонах, зазвичай стосується пам'яток національного значення.

Охоронний договір – щодо пам'яток археології має певні особливості. Адже за законом право власності на ділянки, де розміщені пам'ятки археології має лише держава. Однак існує багато прикладів, де ділянка вже перебуває у приватній власності або в оренді, а пам'ятка виявлена після цього. Отже є необхідність укладати охоронний договір. У разі відсутності договору адміністрація ОТГ несе відповідальність за стан пам'ятки на рівні з користувачем ділянки. Після підписання договору обов'язки зводяться до нагляду за станом пам'ятки та вчасним повідомленням правоохоронних та пам'яткоохоронних органів про зміни у її стані та загрози. Фінансування рятувальної (рятувні розкопки зокрема) чи охоронної діяльності на пам'ятці за охоронним договором також покладається на користувача.

Дослідження – також пам'яткоохоронний захід. Може проводитися з метою вивчення стану пам'ятки, використання її як історичного джерела (такі дослідження ініціюються сторонніми науковими організаціями). Дослідження, ініційовані ОТГ, – розвідка, уточнення стану та меж пам'ятки, рятувні дослідження з метою мінімізації пошкоджень. Дослідження частини пам'ятки (з відповідним зняттям з обліку) з метою будівництва або іншої господарчої діяльності – також рятувні, і мають бути погоджені органами охорони культурної спадщини.

Соціалізація – більшість загроз пам'яткам археології виникають через відсутність відчуття спорідненості місцевого населення з власною історією. Отже всі заходи, що включають пам'ятки у соціальне життя громади, сприяють їхньому збереженню. Вони дають такі позитивні побічні ефекти як підвищення зацікавленості навчанням у дітей, виховання відчуття відповідальності щодо свого міста чи села (вкорінення), його давнини, загальне підвищення культурного рівня населення, зростання іміджу населеного пункту, його туристичної привабливості.

Йдеться про такі заходи як: включення пам'яток у місцеві освітні програми, ініціювання наукових досліджень пам'яток, створення музеїв та експозицій (зокрема у бібліотеці, школі), сприяння поїздкам на краєзнавчі та історичні конференції з інформацією про ці пам'ятки, поширення інформації щодо них серед туристичних фірм, проведення тематичних екскурсій та фестивалів тощо.

Додаток 1

Запитання – відповіді

1. Що робити, якщо земельна ділянка, на якій виявлена пам'ятка, вже була приватизована?

– Укласти з власником охоронний договір.

2. Чи можна зараз приватизувати земельну ділянку, на якій розташована пам'ятка?

– Ні, території пам'яток археології можуть перебувати лише у державній власності.

3. Що робити в разі, якщо на пам'ятці відбуваються незаконні пошукові роботи (грабіжницькі розкопки, обстеження за допомогою металодетекторів або інших спеціальних приладів)?

– Викликати поліцію для припинення протиправних дій.

4. Що робити, якщо під час земляних робіт виявили знахідки історичного характеру?

– Зупинити всю діяльність на ділянці, звернутися до обласного органу охорони культурної спадщини, замовити обстеження у спеціалізованій установи.

5. Хто відповідальний за пам'ятку?

– В першу чергу користувач (або власник) ділянки, на якій вона знаходиться. Адміністрація ОТГ відповідає за всі пам'ятки, розташовані на її території (за умови створеного відділу культури і передачі йому документації від районного управління культури), як перша ланка органів охорони культурної спадщини. Це стосується нагляду та утримання. Щодо процесуальних дій – для щойновиявлених об'єктів та пам'яток місцевого значення – обласний орган охорони культурної спадщини, для національних – центральний орган охорони культурної спадщини (зараз при Міністерстві культури та інформаційної політики України).

6. Чому пам'ятки виявляються на місцях, де їх раніше не було?

– Пам'ятки археології можуть бути складними для виявлення, до останнього часу пам'ятки XIX ст. та пізніші не вважалися археологічними, не на всі території був доступ дослідників, тому пам'ятка може бути виявлена в будь-якому місці, навіть там, де обстеження вже проводилися.

7. Які документи, що підтверджують право на дослідження мають бути в археолога?

– В обов'язковий комплект таких документів мають входити: посвідчення особи, кваліфікаційний документ та дозвіл Міністерства культури та інформаційної політики України. Службові посвідчення будь якої державної установи, громадської організації тощо без наявності перелічених вище документів, право на дослідження не надають.

8. Навіщо проводити обстеження (розвідку)?

– Для уточнення меж пам'ятки та охоронної зони.

9. Які документи потрібні для дозволу на забудову чи сільськогосподарські роботи (оранка та ін.)?

– Погодження проекту в Міністерстві культури та інформаційної політики України, висновок про проведені археологічні роботи від наукової установи.

10. Яким є процес взяття пам'ятки на баланс?

– Лист до районного управління культури та обласного органу охорони культурної спадщини – отримання облікової документації та переліків – затвердження переліків пам'яток та об'єктів на рівні ОТГ.

11. Як зняти з ділянки статус об'єкта археологічної спадщини?

– Провести повні розкопки, які потрібно замовити у спеціалізованій науковій археологічній установи та після цього подати лист із висновком про проведені дослідження до обласного органу охорони культурної спадщини щодо зняття пам'ятки з обліку.

12. Яка відповідальність передбачена за руйнування пам'ятки?

– Стаття 44 Закону України «Про охорону культурної спадщини» встановлює відповідальність юридичних осіб за порушення законодавства про охорону культурної спадщини у вигляді фінансових санкцій, а саме, відповідний орган охорони культурної спадщини накладає на юридичну особу, яка є власником або уповноваженим ним органом чи замовником робіт, такі фінансові санкції:

– за проведення будь-яких незаконних робіт, що можуть завдати або вже завдали шкоди пам'ятці, її території, охоронюваній археологічній території, охоронним зонам, історичним ареалам населених місць, – у розмірі від тисячі до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

– за недодержання вимог щодо захисту, збереження, утримання, використання, реставрації, реабілітації пам'яток, у тому числі тих вимог, що передбачені охоронними договорами, умисне доведення їх до стану руйнування – у розмірі від тисячі до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

– за неподання, несвоєчасне подання або подання явно недостовірної інформації про об'єкти культурної спадщини, виявлені у процесі земляних, будівельних, шляхових, меліоративних та будь-яких інших робіт – у розмірі від ста до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

– за ухилення власника пам'ятки або уповноваженого ним органу від підписання охоронного договору або за порушення ним режиму використання пам'ятки – у розмірі від ста до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 298 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини.

**РЕКОМЕНДОВАНИЙ ВАРІАНТ АЛГОРИТМУ ДІЙ
З ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ
органу місцевого самоврядування,
як органу охорони культурної спадщини**

1. Направити листа до ОДА та РДА, що інформує про проведену інвентаризацію та паспортизацію об'єктів культурної спадщини (електронний додаток III) та дочекатися відповіді ОДА щодо визначеного режиму використання пам'яток та об'єктів археології.

Мотивація: Цей режим визначає лише вказаний департамент й без нього ОТГ не може укласти охоронні договори, в яких в абзаці 5 зазначається режим використання пам'ятки (об'єкта) культурної спадщини. По-друге, листом ОТГ пропонує рай- та облдержадміністрації занести інвентаризовані об'єкти культурної спадщини (кургани та давні поселення) до Держреєстру та Переліку об'єктів культурної спадщини, оскільки до повноважень державних органів охорони культурної спадщини також відноситься взяття на державний облік об'єктів культурної спадщини.

2. Направити листа до територіального органу Держгеокадастру та дочекатися відповіді щодо даних, де перебувають і кому належать земельні ділянки, на яких розташовано окремі об'єкти культурної спадщини.

Мотивація: Утримувачем даних, що містяться в Кадастрі земель є органи Держгеокадастру та державний реєстратор, зокрема. Направивши таке звернення, Ваша громада на обґрунтованих законодавчо підставах може отримати дані щодо власників, користувачів земельних ділянок, без чого неможливо укласти охоронний договір й ефективно реалізовувати власні повноваження що збереження культурної спадщини на власній території.

3. Укласти охоронні договори на об'єкти культурної спадщини, що перебувають на території ОТГ та контролювати їх виконання з боку власників (користувачів) земельних ділянок.

Мотивація: Укладення охоронних договорів є загальнообов'язковою процедурою, визначеною Законом України «Про охорону культурної спадщини» та розпорядженнями голів обласної та районної державних адміністрацій, як для ОТГ, як органу охорони культурної спадщини так і для користувачів та власників земельних ділянок в межах яких перебувають об'єкти культурної спадщини.

Охоронні договори є одним з найбільш затребуваних документів під час перевірок правоохоронними органами.

4. Видати приписи щодо порушників законодавства з охорони культурної спадщини, а у випадку їхнього невиконання звертатися до правоохоронних органів та органів охорони культурної спадщини вищого рівня (відділ культури і туризму райдержадміністрації, департамент культури туризму та культурної спадщини облдержадміністрації).

Мотивація: Видання приписів та розпоряджень є одним із повноважень органу місцевого самоврядування, як органу охорони культурної спадщини, а також дієвим способом реагування на дії порушників пам'яткоохоронного законодавства, які відповідно до статті 30 Закону України «Про охорону культурної спадщини» зобов'язані виконувати ці приписи. За невиконання приписів та розпоряджень на порушника накладається серйозний штраф – від 50 до 100 неоподаткованих мінімумів громадян (стаття 44 Закону України «Про охорону культурної спадщини»).
Приписи та розпорядження є одним з найбільш затребуваних документів під час перевірок правоохоронних органів.

5. Щороку проводити заходи щодо занесення об'єктів культурної спадщини на території об'єднаної територіальної громади до Державного реєстру нерухомих пам'яток України та Переліку об'єктів культурної спадщини відповідно наказу Міністерства культури України № 158 від 11.03.2013 р.

6. Щороку звітувати відповідно перед відділом культури і туризму райдержадміністрації щодо проведеної роботи в напрямку охорони культурної спадщини.

Мотивація: Відповідно до п. 5 статті 3 Закону України «Про охорону культурної спадщини» орган місцевого самоврядування в питаннях проведення політики з охорони культурної спадщини підконтрольний виконавчим органам влади (тобто облдержадміністрації та райдержадміністрації).

7. Рішенням ради:

7.1. визначити структурний підрозділ (особу), відповідальний за охорону об'єктів культурної спадщини на території об'єднаної територіальної громади з визначенням посадових обов'язків, що ґрунтуються на положеннях Закону України «Про охорону культурної спадщини» (пункт 2 статті 6 Закону);

7.2. у рішенні зазначити, що щонайменше раз на рік відповідальному підрозділу (особі) з охорони культурної спадщини слід відвідувати об'єкти культурної спадщини з метою з'ясування їх поточного стану та відповідного реагування органу охорони культурної спадщини в межах чинного законодавства.

Охорона пам'яток та об'єктів археології на території ОТГ

ЗАКОН УКРАЇНИ Про охорону культурної спадщини

Стаття 3. Органи управління у сфері охорони культурної спадщини

1. Державне управління у сфері охорони культурної спадщини покладається на Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважені органи охорони культурної спадщини. До спеціально уповноважених органів охорони культурної спадщини (далі – органи охорони культурної спадщини) належать: центральний орган виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини; орган охорони культурної спадщини Ради міністрів Автономної Республіки Крим; органи охорони культурної спадщини обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій; органи охорони культурної спадщини районних державних адміністрацій; органи охорони культурної спадщини місцевого самоврядування.

Стаття 6. Повноваження інших органів охорони культурної спадщини

2. До повноважень органів охорони культурної спадщини районних державних адміністрацій, органів охорони культурної спадщини місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції належить:

5) забезпечення режиму використання пам'яток місцевого значення, їхніх територій, зон охорони;

6) забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини від загрози знищення, руйнування або пошкодження;

11) укладення охоронних договорів на пам'ятки в межах повноважень, делегованих органом охорони культурної спадщини вищого рівня відповідно до закону;

Стаття 7. Повноваження інших органів охорони культурної спадщини

До повноважень органу охорони культурної спадщини Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів охорони культурної спадщини обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій та органів охорони культурної спадщини місцевих рад належать: забезпечення в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці належного захисту та утримання об'єктів археологічної спадщини.

Стаття 23. Охоронні договори спадщини

Усі власники пам'яток, щойно виявлених об'єктів культурної спадщини чи їх частин або уповноважені ними органи (особи) незалежно від форм власності на ці об'єкти зобов'язані укласти з відповідним органом охорони культурної спадщини охоронний договір.

Порядок укладання охоронних договорів та їхні типові форми затверджуються Кабінетом Міністрів України. Відсутність охоронного договору не звільняє особу від обов'язків, що випливають із цього Закону.

Стаття 25. Надання об'єктів культурної спадщини, що є пам'ятками, в користування юридичним та фізичним особам

3. Юридичні та фізичні особи зобов'язані забезпечити збереженість пам'яток на землях, якими вони користуються, та укладати з органами охорони культурної спадщини охоронні договори.

Стаття 44. Відповідальність юридичних осіб за порушення законодавства про охорону культурної спадщини

Відповідний орган охорони культурної спадщини накладає на юридичну особу, яка є власником або уповноваженим ним органом чи замовником робіт, такі фінансові санкції: - за ухилення власника пам'ятки або уповноваженого ним органу від підписання охоронного договору або за порушення ним режиму використання пам'ятки – у розмірі від ста до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.



Всеукраїнська громадська організація «Спілка археологів України» (ВГО «САУ») – це добровільна, самоврядна некомерційна організація фахівців у сфері дослідження, охорони, збереження, управління, адвокації та промоції археологічної спадщини.

ВГО «САУ» була створена 2010 року. Зразками для об'єднання стали подібні організації, які існують в різних частинах світу на державному, міждержавному і навіть місцевому рівні: Спілка американської археології (SAA), Європейська асоціація археологів (ЕАА), Німецьке археологічне товариство (DAV), Центр археології та культурної історії Причорномор'я (ZAKS) у Галле тощо. Досвід подібних організацій свідчить: добровільні спілки, союзи, асоціації є дієвою формою поєднання зусиль фахових спільнот задля збереження й вивчення археологічної та – ширше – культурної спадщини, дотримання високих етичних і професійних стандартів в археологічній діяльності, підтримання контактів.

Від самого моменту заснування «Спілка археологів України» спрямувала свою основну суспільну діяльність передусім на пам'яткоохоронну справу, рішуче виступаючи проти грабіжницьких розкопок, нелегального обігу археологічних предметів, незаконної забудови в зонах археологічних пам'яток. Спілчани постійно й повсюдно наголошували на необхідності вживання жорстких заходів для збереження національної культурної спадщини.

На сьогодні є 26 регіональних підрозділів, найбільші з них: Київський міський та Київський обласний, Харківський, Полтавський, Чернігівський, Волинський, Дніпровський, Кропивницький, Львівський.

**Всеукраїнське громадське об'єднання
«Спілка археологів України»**

**Методичні рекомендації щодо охорони та
використання археологічної спадщини**

vgosau.kiev.ua

[facebook](https://www.facebook.com/vgosau)



Укладачі:

В. Бітковський, В. Собчук, к.і.н. О. Пробийголова
Відповідальні редактори: д.і.н. Я. Гершкович, к.ю.н. О. Малишев
Дизайн, верстка – А. Панікарський

Видання підготовлено в рамках проекту за підтримки
Українського культурного фонду

Папір крейдований. Формат 125 x 176. Наклад 500 прим.
Друк офсетний. Гарнітури Bitter, Source Sans Pro

Друк: ТзОВ «Друкарня Папуга»
м. Львів, вул. Патона, 19/158 +38 032 297 1850
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції:
серія ЛВ №15 від 21.11.2001

© ВГО «Спілка археологів України»